

Nr 122.

Av herr **von Koch**, *angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om införande i Sverige av s. k. arbetskamrar.*

En av krigets viktigaste lärdomar, icke minst för vårt land, är behovet av en verkligt tillfredsställande *organisation* på nästan alla livets områden. Hade vi vid krigets början varit bättre rustade i detta avseende, skulle vi helt visst kunnat undvara en hel del av det nuvarande kommissionsväsendet, vilket otvivelaktigt i många avseenden verkat störande och hämmande på näringslivet.

Sagda lärdom, som väl alla folk, såväl krigförande som neutrala, gjort, torde framtvinga vid krigets slut, om ej dessförinnan, krav på en bättre ledning, en mera tidsenlig organisation. Att tillfredsställa detta krav blir så mycket mer nödvändigt, som efter världskriget väntas uppstå hittills okänd konkurrens mellan staterna, i vilken den nation, som ej är tillräckligt rustad för kampen, måste duka under.

Vad vårt lands framtidsberedskap i detta avseende beträffar, ligger det närmast till hands att därvid först tänka på jordbruket. Mer än inom något annat av näringslivets grenar har man här erfarit bristerna i den hittillsvarande organisationen och viktigare än på något annat område är det att här stå rustade särskilt med hänsyn till den väntade alltmer ökade världsbristen å brödsäd och andra livsmedel. Men jordbruksyrket är dock ej det enda område av näringslivet, som saknar en tillfredsställande organisation. Detsamma kan sägas om industri och hantverk. Visserligen finnas här mäktiga arbetsgivare och arbetarorganisationer, men däremot saknas totalt en organisation, som representerar hela industriens, d. v. s. såväl arbetsgivarnas som arbetarnas, intressen.

Tanken att åstadkomma en sådan representation är visserligen mycket gammal, men kriget har givit den en aktualitet som aldrig förr, emedan behovet av ökat samarbete mellan arbetsgivarna och arbetarna därunder framträtt i skarp belysning. De ofantliga insatser, som arbetarne gjort i kriget,

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 3 saml. 45 häft. (Nr 122).

ha vidare banat väg härför; och slutligen har även klassmotsättningen minskats genom den nära kamratliga beröring, som förr socialt vitt skilda medborgare haft med varandra i skyttegravar, krigskommittéer och på många andra sätt. Det förefaller, som om man numera från intet håll vågade bestrida, att arbetarna böra få en större andel i bestämmandet av arbetsvillkoren, ja, även få göra sin röst hörd i arbetets ledning. I de olika krigsländerna arbetas intensivt för att, när freden stundar, ha en organisation färdig, som kan på delvis nya grundvalar upptaga det väntade väldiga arbetet inom industriens alla grenar. Så vitt man nu kan se, följer dock utvecklingen ganska olika linjer i de båda stora industriländerna England och Tyskland. I det förra landet synes meningen vara, att döma av de ytterst ofullständiga uppgifter som föreligga, att söka finna ett föreningsband mellan arbetsgivarna och arbetarna inom samma företag, att med andra ord ge de senare en slags representation i ledningen och ett visst ansvar utåt; vidare skulle man återuppliva de medeltida »gillena» i form av nationella yrkesföreningar, omslutande både arbetsgivare, tjänstemän och arbetare inom ett och samma fack. I Tyskland synas planerna tagit fastare form och gå ut på att realisera det gamla önskemålet om s. k. arbetskamrar, d. v. s. gemensamma representationer för arbetare och arbetsgivare. Av den tyske rikskansleren har ett uttryckligt löfte givits, att denna fråga nu skall finna sin lösning; och att intresset för densamma är särdeles stort bland arbetarna framgår därav, att från fackföreningshåll utarbetats ett förslag till organisation av sådana kamrar. Då det sålunda kan förväntas, att det tyska arbetskammarssystemet, som märkvärdigt nog hittills i blott ringa utsträckning beaktats i vårt land, skall kunna tagas till förebild för en liknande svensk organisation, skall här i korthet lämnas en sammanfattning av frågans utveckling i Tyskland.

Förslaget om arbetskamrar framlades för närmare 40 år sedan i riksdagen av två socialdemokrater och 10 år senare i mer utarbetad form av socialisten Auer. Förslaget avvisades visserligen av riksdagen, men att det vunnit genklang i vida kretsar, därom vittnar bl. a. att det anfördes i den berömda kejsrerliga kungörelsen av den 4 febr. 1890. På ett mästerligt sätt formulerades tanken därstädes i följande ord: »För omvårdnad av freden mellan arbetsgivare och arbetstagare böra lagliga bestämmelser utfärdas angående de former, under vilka arbetare kunna sättas i stånd att genom representanter, som besitta deras förtroende, delta i ordnandet av gemensamma angelägenheter och tillvaratagandet av egna intressen vid förhandlingarna med arbetsgivare och med regeringens organ. Genom en sådan anordning möjliggöres för arbetarne att fritt och fredligt uttrycka sina önskingar och besvär, varjämte statens myndigheter få tillfälle att bereda sig

fortlöpande underrättelser om arbetarnas förhållanden och stå i ständig kontakt med dem.»

Om sakens vidare utveckling må meddelas, att i anledning av en av rikskansleren greve Hertling gjord utfästelse, att frågan om inrättande av arbetskamrar skulle förebringas 1918 års riksdag, hava de tyska fackförningarna och de privatanställdas sammanslutningar gemensamt tillställt förbundsrådet och riksdagen ett förslag till en arbetskammarlag. Förslaget utgör en omgestaltning av ett av 1910 års arbetskammarutskott utformat lagförslag, vilket erhöll majoritet vid 1910 års riksdag, men föll på den dåvarande regeringens motstånd.

1910 års förslag innehöll i det väsentliga följande. Arbetskamrar, paritetiskt sammansatta av arbetsgivare och arbetare, upprättas inom olika industrigrenar var för sig, allteftersom behovet därav inom resp. industrigrenar gör sig gällande. Deras uppgift blir att främja det goda förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare och att i allmänhet inom yrkets ram tillvarataga de bägge parternas gemensamma intressen såväl som arbetarnas särintressen, varvid dock arbetsgivareintressena böra i lika mån beaktas. Särskilt åläggas kamrarna att bistå stats- och kommunalmyndigheterna med upplysningar och råd beträffande åtgärder, ägnade att befordra de nämnda intressena och på anfordran avge betänkanden i frågor rörande arbetarskydd etc. samt angående tolkning av avtal. De kunna även på eget initiativ föranstalta om undersökningar samt hos myndigheter och lagstiftande församlingar framlägga förslag rörande industriella och ekonomiska förhållanden. Arbetskamrarna skola vidare på resp. parters anmodan medverka vid avslutandet av kollektivavtal och därjämte befrämja överenskommelser och löne-regleringar inom hemindustrien. Slutligen skola de i vissa fall på anfordran tjänstgöra som förlikningsnämnder i arbetstvister.

Förbundsrådet bestämmer, när och var en arbetskammare skall inrättas. Arbetsgivar- och arbetareorganisationer inom resp. industri skola före dess inrättande lämnas tillfälle att yttra sig. Kammarens ordförande, vilken varken får vara arbetsgivare eller arbetare, utses av den högre förvaltningsmyndighet, under vilken den ort, där kammaren har sitt säte, hör; nämnda myndighet utövar i det följande inspektion över kammarens verksamhet, såvida icke förbundsrådet annorlunda bestämmer. Kammarens medlemmar, minst 20 till antalet, väljas till hälften bland arbetsgivare och till hälften bland arbetare. Uteslutna vid dessa val äro verkmästare, tekniker och hos företaget anställda tjänstemän, för vilka dock särskilda avdelningar kunna bildas. Rösträtt äga i övrigt alla inom det kammaren tilldelade verksamhetsområdet och inom resp. industrigren sysselsatta arbetsgivare och arbetare, som fyllt 21 år, manliga såväl som kvinnliga. Valbara äro för det första

1910 års
förslag.

de bland de röstberättigade, vilka fyllt 25 år, sedan minst ett år tillbaka varit verksamma inom industrien i fråga och icke under det gångna året åtnjutit fattigunderstöd; vidare sådana personer, som förut under minst 3 år i sträck i egenskap av arbetsgivare eller arbetare tillhört denna industri och sedan minst ett år tillbaka bo inom kammarens verksamhetsområde (fackföreningsfunktionärer, vilka upphört med sitt forna yrke, kunna sålunda inväljas i arbetskammaren) ävensom personer, vilka för åtminstone ett år äro tjänstemän i arbetsgivarorganisationer och bo inom sagda område. Icke mera än en fjärdedel av arbetsgivarnas, resp. arbetarnas representanter i arbetskammaren får dock bestå av icke längre inom yrket verksamma personer.

Ehuru sålunda garantier insatts i syfte att begränsa f. d. yrkesmäns inflytande inom kamrarna, kunde dock den dåvarande regeringen icke acceptera ett förslag, som gav fackföreningsfunktionärer rätt att bliva medlemmar i arbetskammarna, och detta blev orsak till förslaget fall.

1917 års
förslag.

Det nu från arbetarhåll framlagda förslaget har givetvis icke beskurit denna valbarhet för fackföreningsfunktionärer. Tvärtom hava bestämmelserna i ifrågavarande punkt gjorts mindre snäva. För föreningstjänstemans valbarhet fordras nu endast ettårig tjänstgöringstid, bofasthet inom arbetskammarens område samt en ålder över 25 år; stadgandet om ett maximum för arbetskammarens icke längre inom yrket sysselsatta medlemmar har helt borttagits. Man räknar tydligen på, att förhållandena år 1917 skola stämma riksregeringen till större tillmötesgående än som kom i fråga år 1910.

I övrigt skiljer sig det nya förslaget i väsentliga avseenden från det, om vilket 1910 års riksdag samlade sig.

I stället för de enligt det ursprungliga förslaget på *facklig* grund byggda institutionerna föreslås sålunda nu rent *territoriala* arbetskamrar, representerande samtliga inom kamrarnas resp. verksamhetsområden befintliga industrier. Med hänsyn till den alltmera ökade betydelse, som de på privat initiativ tillskapade fackorganisationerna under årens lopp erhållit, har man nämligen ansett det icke längre vara av behovet påkallat att inrätta nya särrepresentationer för de olika yrkena. På en allmänare grund utbyggda arbetskamrar hava ock synts mera ägnade för ett fruktbart socialpolitiskt ingripande. För lant- och skogsbruket, ävensom för hos industri-företagen anställda tekniska och kommersiella tjänstemän skola dock inom arbetskammarna särskilda yrkesavdelningar *upprättas*. Sådana avdelningar kunna därjämte bildas för övriga privatanställda samt för vissa speciella näringsgrenar, exempelvis för Ruhr-områdets gruvdrift, för sjöfarten vid kusten o. s. v.

Vidare har i det av fackföreningsledningen utarbetade förslaget en sådan form givits åt arbetskamrarna, att de vid behov kunna funktionera även i egenskap av rena *arbetarerepresentationer*. Det segslitna spørsmålet, huruvida ifrågavarande institutioner överhuvud böra vara paritetiska, d. v. s. representera såväl arbetsgivar- som arbetarintressen, eller om de böra sammansättas blott av arbetare — för vilket fall beteckningen arbetarkamrar vunnit hemul — har vid förslagets utarbetande ånyo upptagits till prövning. Som bekant har lagstiftningen i Tyskland faktiskt tillgodosett arbetsgivarernas behov av särskilda intresseorganisationer genom inrättandet av handelskamrar, industrikamrar, hantverkskamrar o. s. v. Det har framställts som en rimlig fordran, att arbetarna ävenledes erhålla en av staten organiserad representation för sina speciella intressen, och redan på fackföreningskongressen i Köln 1905 uppställdes därför kravet på införandet av arbetarkamrar i stället för de planerade arbetskamrarna. Då emellertid de icke socialdemokratiska arbetarnas talemän föredragit det sistnämnda alternativet, och då överhuvud de parlamentariska utsikterna för genomförande av en lag om rena arbetskamrar icke synas stora, har fackföreningarnas ledning avstått från tanken på en så radikal omläggning av institutionen. I stället föreslås, att inom arbetskamrarna, som bibehållas i sin paritetiska sammansättning av arbetsgivare och arbetare, bildas särskilda *arbetaravdelningar*, vilkas medlemmar utgöras av resp. kammares arbetarrepresentanter, och som inom sig välja ordförande. (Sådana arbetaravdelningar skola även avsöndras inom de ovan nämnda yrkesavdelningarna.) Dessa arbetaravdelningar skola äga att självständigt behandla spørsmål rörande arbetarnas intressen, låta verkställa erforderliga undersökningar angående löner, levnadskostnader och arbetstid, vid behov avgiva utlåtanden rörande av stats- eller kommunalmyndigheter tillämnade föreskrifter i fråga om arbetarskydd etc. samt framställa egna förslag till myndigheter och lagstiftande församlingar. Även när en arbetskammare i sin helhet skall fatta beslut rörande ett tillämnat utlåtande eller förslag, skola först särskilda omröstningar verkställas bland arbetarna, resp. arbetsgivarna inom kammaren. Stå de två halvorna emot varandra, inhiberas betänkandet eller förslaget, varvid dock såväl arbetsgivare som arbetare hava reservationsrätt.

Genom en sådan organisation vill man tillgodose behovet av en särskild arbetarerepresentation och samtidigt beakta de mera vittgående krav, vilka kunna ställas på paritetiskt sammansatta arbetskammare.

Arbetskamrarnas *allmänna åligganden och befogenheter* bliva enligt det nya förslaget i väsentliga stycken desamma som enligt det gamla (jfr. ovan), med de modifikationer, som följa av att kamrarnas verksamhetsområdet icke längre äro fackligt begränsade. Den i det förra förslaget upptagna

bestämmelse, genom vilken kamrarna anbefallas att förutom parternas gemensamma yrkesintressen tillgodose arbetarnas särskilda intressen, har emellertid nu *icke* försetts med tillägget, att därvid arbetsgivarnas intressen böra i lika mån beaktas. Man har nämligen ansett, att genom detta tillägg i själva verket försatsens innebörd upphäves, och att kamrarna sålunda i realiteten förbjödes att tillmötesgå speciella arbetarsynpunkter. I andra punkter hava en del tilläggsbestämmelser insatts, varigenom fältet för arbetskamrarnas verksamhet utvidgats. Sålunda hava kamrarna enligt det nya förslaget tilldelats uppgiften att medverka vid organisationen av lärlings- och yrkesskoleväsendet, ävensom i skolornas förvaltning. De hava ålagts att söka främja avslutandet av kollektivavtal och reglerandet av minimilöner även genom insamlande av statistiskt material samt vidare att tillsätta fackutskott för ordnandet av förhållandena inom hemindustrien; de av dessa utskott fastställda lönesatserna kunna genom kamrarnas beslut förlänas ovillkorlig giltighet. Slutligen har arbetskamrarnas befattning med förliknings- och skiljedomsväsendet lagts på en helt annan grund, i det att särskilda organ för dessa ändamål föreslagits, i anslutning till bestämmelser, som redan införts i lagen om allmän tjänsteplikt.

Varje arbetskammare skall sålunda för sitt område tillsätta dels *förlikningsnämnder* i lägre instans, »*Schlichtungsstellen*», dels ett »*Einigungsamt*» eller en förlikningsnämnd i högre instans. De förstnämnda organen bestå vardera av en opartisk ordförande, som tillsättes av arbetskammarens ordförande, samt av två ständiga och en tillfällig arbetsgivarmedlem och lika många arbetarmedlemmar. De ständiga medlemmarna väljas av arbetskammarens arbetsgivare, respektive arbetare, de tillfälliga tillsätts av nämndens ordförande. Förlikningsnämnden i högre instans sammansättes till lika delar av arbetsgivare och arbetare ur arbetskammarens krets med en opartisk ordförande; från fall till fall kan nämnden utvidga sig genom kallande av tillfälliga medlemmar. Som komplement till dessa institutioner skola enligt lagen inom alla företag, vilka i regel sysselsätta minst 20 arbetare, inrättas *arbetarutskott*. Under analoga förutsättningar bildas liknande utskott för privatanställda. Utskotten väljas av företagens myndiga arbetare, respektive privatanställda. Deras uppgifter bliva att främja det goda förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare inom respektive företag, att å arbetarnas eller de anställdas vägnar framställa önskemål, förslag eller klagomål beträffande arbets- och löneförhållanden och söka förmedla godvilliga överenskommelser med arbetsgivarna. För den händelse överenskommelser icke ernås, kan från endera partens sida frågan hänskjutas till vederbörande *Schlichtungsstelle*. Misslyckas denna medling, eller berör konflikten under flera *Schlichtungsstellen* hörande områden, kan förlikningsnämnden i högre instans anmodas

att ingripa. Denna har rättighet att avgiva utlåtande även för det fall, att endera parten underlåter att infinna sig.

De i det föregående refererade bestämmelserna angående rösträtt, valbarhet m. m. i 1910 års förslag, hava i det nya förslaget införts med den förändringen, att de privatanställda deltaga i valen, samt med den ovan angivna ändringen i fråga om föreningsfunktionärers valbarhet och med de modifikationer, som betingas av att arbetskamrarnas fackliga begränsning borttagits.

Det förefaller, som om tiden vore inne att även i vårt land underkasta ett förslag om arbetskamrar sakkunnig behandling. Det är icke otänkbart att till en eventuell sådan organisation kunde ansluta sig åtskilliga av de socialpolitiska företag, som under senare år sett dagen bl. a. yrkesinspektion, medlingsförfarandet i vissa arbetstvister samt arbetsförmedlingen. I händelse av facklig splittring skulle arbetskammaren likväl kunna bli ett fullödigt uttryck för samtliga arbetsgivares och arbetares uppfattning och härigenom en anknytning kunna ske mellan dem och statens sociala förvaltning. Emellertid borde en utredning av det slag, som här åsyftas, ej begränsas till arbetskamrar utan ock gälla de beaktansvärda förslag, som i England eller annorstädes framkommit i samma syfte. Det skulle enligt min tanke motsvara önskningskrav hos stora kretsar av vårt folk, om, så vitt möjligt, omedelbart en utredning av dessa för förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare viktiga förslag igångsattes, så att vi icke på detta område komma i efterhand.

På grund av vad sålunda anförts, får jag hemställa,

att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten att här i landet införa s. k. arbetskamrar eller vidtaga andra åtgärder i liknande syfte.

Stockholm den 2 februari 1918.

G. H. von Koch.
